

Van Sunte AECHE

AGATHA was edel van herten *ende* scoen van licham *ende* inder stede van CATHANENSIS oefende si gode in alre heilicheit. **M**er QUINCIAEN om dat hi onedel was *ende* onkuysch *ende* vrac *ende* om dat hi die afgode ofende *ende* hi pijnde seer dat hi sunte **A**ECHTEN mochte nemen te wiue om dat [115rb] hi een dorper was *ende* dat hi hem mocht beroemen *van* eenre edelre maget *ende* om dat hi oncuusch sijns leuens was *ende* hi haerre scoenheit gebruiken mocht *ende* om dat hi gierich was *ende* hi haer goet besitten mocht *ende* hi die afgode oefende dat [-si] hi se den afgoden te eer soude doen aenbeden **E**nde hi dede **S**unte AGATHEN voer hem brengen **E**nde doe si voer hem gecomen was *ende* sach datmen se niet verwinnen en mocht so leuerde hi se enen meenwiue die EFFRODISIA hietede *ende* die had ix. dochteren die oec meenwiue waren dat si daer AECHTEN binnen .xxx. dagen raden souden *ende* haren wille verwandelen als nv beloefde si haer goet als nv so dreychden si se mit pinen *ende* waenden se also te verwandelen mer Sunte AGATA seyde **M**ijn herte is op enen steen gefundiert v woerde sijn wijnt v beloefte sijn als regen *ende* v dreygen sijn als blixeme **E**nde al ist dat dese tegen mi vechten nochtan en sellen si niet destrueren dat fundament van minen huse **E**nde Sunte AGATHA weende alle dage bat gode *ende* haer verlangede om die martelie [115va] te gedogen *ende* als EFFRODISIA sach dat si onberuerlic was seyde si tot QUINCIANUM **M**en soude bet yser *ende* steen also morwe maken als loot dan deser ioncfrouwen herte *van* kersteliker meninge < +scheiden > **D**oe dede se QUINCIANUS voer hem comen *ende* vragede na haren staet **S**i seyde **A**lleen so en bin ic niet edel mer oec < +van > voerbaren geslachte so bin ic als mijn maechscap seit. **Q**UINCIANUS seyde **O**f du edel bist waer om toechstu in dinen leuen dattu dienstmaget biste. **S**i antwoerde om dat ic **C**RISTUS maget bin daer om seg ic dat ic dienstmaget bin. **E**nde QUINCIAEN seide noch tot haer **O**ftu edel bist waer om segstu dattu dienstmaget biste *ende* si seide dat is die hoechste edelheyt daermen **C**RISTUS dienst in proeft **Q**UINCIAEN seyde **K**iest dattu den goden offeren wilste of du selste veel tormenten gedogen **S**unte AECHTA seide **D**ijn wijf moet sodanich werden als **V**ENUS dijn goddinne was *ende* du moetstu sulc sijn als **I**UPITER dijn god is **D**oe dedese QUINCIAEN mit stocken slaen *ende* seyde **T**egen eens rechters eer en spreekt niet mit enen houerdigen monde **S**unte AECHE seyde **M**i verwondert dat ghi die een vroet [115vb] man sijt in so groter sotheit geuallen sijtste dat du die voer dine gode houdeste na welker leuen dat du niet en wilste dat dijn wijf volgede dat du segste dat ic di scande doe als ic bidde dattu na haren exempel leues **w**ant sijn si dijn gode so heb ic di wel gewenschet mer veronweerdestu haer geselschap so consentierstu dat si quaet sijn. **Q**UINCIAEN seide waer om clapstu mi dus veel toe offert den goden of ic sel di verderuen mit

veel tormenten. **Sunte** AGATA antwoerde **B**rengstu mi v<+o>er wilde beesten als *CRISTUS* naem horen noemen so sellen si tam werden. wilstu my verbernen so sellen my die engelen vanden hemel salicheyt daer brengen **D**oetstu mi tormenten so heb ic den heyligen geest bi mi die mi al genesen doet **E**nde doe si hem openbaer mitten woerden verwan doe dede hi se leyden ten kerker **E**nde si ginc blidelic ten kerker **e**nde mit glorien of si ten werescap gaen soude **D**es anderen dages seyde haer QUINCIAEN toe versake *CRISTUS* **e**nde dien den afgoden **e**nde doe sijs niet doen en woude dede hi se hangen in enen scupstoel **e**nde dede se seer pinen **E**nde **Sunte** AGATHA seide **I**c hebbe also grote bliscap in deser pinen als die een lieue maer ver[116ra]neemt of die den genen siet daer hem seer na verlanget heeft of die vele scats heuet geuonden. **D**ie weyt en doeck niet ouer hoep ge[-tast]<+leit> hi en si <+ierst> seer gedorschen **e**nde gereyniget van sinen kaef also en mach mijn siel niet te hemel comen mitter cronen der martelien ten si dat ghi mijn licham seer doet quellen **e**nde tormenten. **D**oe wert QUINCIAEN erre **e**nde dede se seer pinen an haren borsten **e**nde ten lesten dede hi se af sniden **E**nde **Sunte** AGATHA seyde **w**rede tyran en scaemdi v niet of te sniden die borsten van enen wiue die du an dijnre moeder hebste gesoken **I**c heb hele borsten binnen in mijnre sielen die ic van mijnre kintscheyt [-w] gode geoffert hebbe[-n]. ¶ **D**oe dede hi se weder inden kerker brengen **e**nde en lieter geen meyster toe gaen **e**nde hi en liet haer water noch broot geuen **e**nde omtrint middernacht *quam* tot haer een out man **e**nde voer hem ginc een kint dat een licht droech **e**nde die oude man brocht mit hem alrehande salue **e**nde seyde **A**l ist datti die rechter aldus mit pinen gequelt heeft nochtan hebstu hem meer gequelt mit dinen woerden **E**nde al heuet hi dijn borsten <+of> [116rb] gedaen dat sel hem ter ewiger pinen gedyen **E**nde want ic bi di was doemen di pijnde so mercte ic datmen dijn borsten gesont mach maken **E**nde **Sunte** AGATA seyde **I**c en dede nye aen minen licham vleeschelike medicijn **e**nde dat waer lelic dat ic begaue dat ic so lange heb gehouden **E**nde die oude man seide **D**ochter en scaemt v niet **E**nde **Sunte** AGATHA seyde hoe soudic mi scamen ghi sijt een goet out man **e**nde ic bin fellike gequetst mer here vader ic danke di dattu mi dijn goedertierenheit gewerdiges te doen **e**nde die oude man seyde **w**aer om en laetstu mi di niet genesen **e**nde **Sunte** AGATHA seyde **I**c heb minen lieuen here *IHESUM CRISTUM* die mit sinen woerden alle dinc gesont maect hi mach mi oec gesont maken of hi wil **e**nde die oude man lachede **e**nde seide **I**c bin *PETRUS CRISTUS* apostel **e**nde hi heuet mi tot v gesant **e**nde du biste te hant genesen **E**nde doe versceen die apostel van daer **e**nde **Sunte** AGATHA viel op haeren knien **e**nde vant haer al gesont **e**nde haer borsten an haren licham **e**nde doe die hueders des kerkers dat licht saghen vlogen si van daer **e**nde lieten [116va] den kerker op staen **D**oe bat haer die een die

daer was dat si wech ginge **Ende Sunte** AGATHA seyde dat en moet nummermeer gescien dat ic vlien soude *ende* verliesen de croon der *verduldicheyt* ende die wachters om *minen* wille souden werden gepiniget **Ende** na <+den> vierden <+dage> dede QUINCIAEN haer seggen dat si soude gode offeren of si soude swaer tormenten liden **Sunte** AGATHA seyde tot hem dijn woerde sijn so sot *ende* also idel *ende* also ongerechtich dat si die lucht besmetten katijf sonder sin *ende* sonder verstandnisse hoe wiltu dat ic steen aenbede *ende* late gode vanden hemel die mi genesen heeft **Ende** QUINCIAEN seyde wie heeft di genesen **Si** seyde **Onse** here IHESUS die sone godes. **Ende** QUINCIAEN seyde **Dorrestu** noch CRISTUM noemen **Si** seyde also lange als ic leue so sel ic CRISTUM mitter herten *ende* mitten monde aen roepen **QUINCIAEN** seyde **Ic** sel besien of di CRISTUS nv genesen sel *ende* hi dede scerpe sceruen stroeyen *ende* daer binnen bernende colen **Ende** daer dede hi se al naect op wentelen **Doe** men dat dede werter een grote eertbeuinge so dat alle die stat ver[116vb]stoet wert *ende* daer bleuen twe manne doot van QUINCIAENS rade. **Ende** dat volc quam roepende *ende* seyden dat si dit gedogeden om dat **Sunte** AGATHA getormentet wert. **Doe** hem QUINCIAEN ontsach die grote eertbeuinge aen die een side *ende* aen dander side die gramscap des volcs doe dede hi **Sunte** AECHTEN weder inden kerker leggen daer bat si aldus *ende* seyde **Here** IHESUS die mi gescapen hebste *ende* behuedet van mijnre ioncheit *ende* du hebste gehouden mijn licham van alle onreynicheit der sunden *ende* alle die minne der werlt van mi genomen *ende* du hebste mi doen verwinnen dese tormenten *ende* gedoechsamheyt gegeuen ontfanget *minen* geest *ende* gebiedet mi te comen tot dijnre glorien. ¶ **Doe** si dit mit luder stemmen gebeden had gaf si haren geest **Int** iaer ons heren .cc *ende* .liii. onder DECIUS den keyser. **Doemen** se begrauen soude besalueden die kerstenen haer licham mit specien *ende* daer quam een alte sconen iongelinc mit siden gecledet *ende* brocht mit hem meer dan hondert man die oec mit siden waren gecledet *ende* dese en waren nie gesien in dien lande [117ra] **Ende** dese iongelinc die leide tot haren hoofde een tafel van mermer steen *ende* thant versceen hi van haren ogen **In** welker tafel stont gescreuen **Menten** san<+c>tam spontaneam honorem deo et patrie liberationem **Si** had een heylich hert *ende* si offerde haer [-ee] mit wil *ende* gaf gode eer *ende* maecte verlossinge des landes. ¶ **Doe** dit myrakel vermaert was doe begonsten die heyden *ende* die IODEN haer graf te eren **Mer** doe QUINCIAEN varen soude om **Sunte** AECHTEN goet te ondersoeken so worden twe peerde vechtende onder wegen dat een peert beten *ende* dat ander peert sloechen *ende* werpen QUINCIAEN so in die vloet *ende* niement en wist waer hi bleef. **Des** iaers daer na scoerde neuen die stat een groot berch *ende* daer quam een vuer vanden berch *ende* scoerde *ende* verbernde steen *ende* eerde doe quam een grote menichte van

heydenen lopen vanden berge *ende* vlogen tot **Sunte** AGETEN graue *ende* grepen den mantel daer haer [-onder] altaer mede gedect was *ende* si setten tegen dat vuer *ende* thant bleef dat vuer staen *ende* en quam niet vorder. **V**an deser heyliger maget seit **Sunte** AMBROSIUS [117rb] inder prefacien **O** wat saliger voerbariger maget die weerdich was onsen heer te versieren sijn bloet om den lof van martelien **O** wat saliger *ende* glorioser gemmen claer van verwen die weerdich was te werden genesen van des apostels visitacie **E**nde na so veel tormenten bouen alle martelien verblide van geesteliker hulpen. **A**ldus ontfenc die hemel **CRISTUS** bruut AGATHEN **A**ldus blikenden gloriosen dienste vanden menscheliken dienstluden **D**aer een choer der engelen wijst die heylicheit der gedachten *ende* verlossenisse des lantscaps **D**eo gracias. [117va]

Colophon

De legende van Agatha,
zoals overgeleverd in de *Legenda Aurea*
exemplaar Amsterdam, UBA, hs. VI B 15
geschreven te Utrecht in het jaar 1438
voor de Regulieren te Amersfoort 'In den Birk'

diplomatisch geëditeerd door de Werkgroep *Legenda aurea*
(SHL 14, 1992-1993, 3e trimester)

bestaande uit: Marjan de Bruijn, Nicole Groen,
Peter de Groot, Hella Hendriks, Simone Jongema,
Peter Kempers, Swanny Kessens, Mieke Koeman,
Sasja Koetsier, Klary Koopmans, Joke Manshanden,
Willemien Verhoog en Esther van Zuilen
onder leiding van dr. Willem Kuiper, IvN UvA.